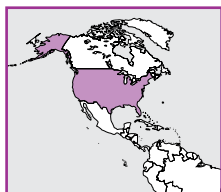

„Lidé na prvním místě“ jen pokud dojde k odvážným reformám

Spojené státy i nadále hrají unikátní a vůdčí roli v určování globálních priorit, ale hospodářský kolaps a nově rozpoznaná hrozba klimatických změn dramaticky zvýšily vlastní potřeby země a vytvořily nová rozpočtová omezení pro rozvojovou pomoc. Nejhorší hospodářská krize od roku 1929 urychlila několik desítek let trvající erozi tvrdě vydělaných zisků v oblasti lidských práv, hospodářských příležitostí a sociální spravedlnosti. Zároveň se však občanská sdružení, lidé aktivní na komunitní úrovni a sociální podnikatelé po celé zemi rozhodli přispět s novými a inovativními strategiemi při řešení nejvýraznějších problémů země.

Global-Local Links Project

Tanya Dawkinsová

Center of Concern

Aldo Calieri

Institute for Agriculture and Trade Policy

Karen Hansen-Kuhnová a Alexandra Spieldochová

Hunger Notes

Lane Vanderslice

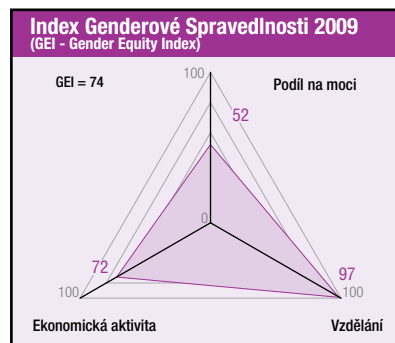
Spojené státy byly jednou ze 189 zemí, které se na historickém Summitu tisíciletí OSN v roce 2000 zavázaly k naplnění Rozvojových cílů tisíciletí (MDGs). Summit k MDGs v roce 2010 nepochybně vyjádří obavy milionů lidí z USA i ze světa, jejichž zájmy jsou stále podkopávány hospodářskou a finanční architekturou, která není schopná upřednostnit jejich zájmy. Toto setkání bude kromě toho příležitostí zavčas připomenout vládám i organizacím občanské společnosti závazky vyplývající z Miléniové deklarace: svět bez chudoby.

V roce 2009 prezident Barack Obama potvrdil, že Rozvojové cíle tisíciletí jsou „cíli Ameriky“. Úsilí a investice nutné k řešení problémů vymezených v rozvojových cílech, jako chudoba či hlad, vzdělání, genderová rovnost, zdraví matky a dítěte, HIV/AIDS a udržitelná životní prostředí, jsou nutné v USA stejně jako ve zbytku světa.

Nejhorší hospodářská krize posledních desetiletí urychlila dlouhodobou erozi obtížně vydělaných zisků na poli lidských práv a společenských jistot v USA. Roky oficiální veřejné politiky, která dávala přednost tržní logice před investováním do lidí a komunit, prohloubily a posílily dopad krize.

Potřeba lokálních, regionálních a národních cílů a zodpovědnosti za blahobyt jednotlivců i komunit nebyla nikdy viditelná více než dnes. V září 2009 oznámil Statistický úřad USA výrazný vzestup v míře chudoby, z 12,5 % v roce 2007 na 13,2 % v roce 2008.¹ Očekává se, že údaje za roky 2009 a 2010 budou v tomto trendu pokračovat. Nejbohatší 1 % domácností mezi lety 2002 a 2007 absorbovalo dvě třetiny celkových příjmů, což vedlo k nejvyšší úrovni koncentrace příjmů od roku 1928.²

Předpokládá se, že úroveň zaměstnanosti v ekonomicky nejvyspělejších zemích včetně USA se nevrátí na předkrizovou úroveň dřív než v polovině roku 2013,

přičemž obnova dalších indikátorů zaměstnanosti se zpozdí až do roku 2014.³ V lednu 2009 činila nezaměstnanost 18,9 % pro lidi ve věku 16-24 let, 8,6 % pro věkovou kategorii 25-54 a 6,8 % pro osoby starší 55 let, což znamenalo oproti roku 2007 nárůsty o 7,5 %, respektive 4,5 % a 3,6 %. Podle rasy činila nezaměstnanost dle oficiálních údajů 16,5 % u černochů, 12,6 % u hispánců a 8,7 % u bělochů, což znamená vzestup o 7,5 %, 6,3 % respektive 4,3 %.⁴ Nezaměstnanost mezi černochy dnes dosahuje úrovně srovnatelné se 30. lety, u černých teenagerů vystoupala dokonce na šokujících 38 %.⁵

Zatímco nárůst nezaměstnanosti a nedostatečné zaměstnanosti byl jak ve Spojených státech, tak i jinde na světě důkladně zdokumentován, málo pozornosti se věnuje snad ještě nebezpečnějšímu trendu, který krizi předcházel – hospodářskému růstu bez pracovních příležitostí. Mezi lety 1999 až 2009 i přes pozitivní makroekonomické indikátory zaměstnanost ve Spojených státech nerostla.⁶ To je důkazem potřeby agresivnějšího a více inovativního úsilí o vytváření nových pracovních míst, přepracování programu podpory v nezaměstnanosti a přehodnocení společenské smlouvy. Dodnes ani sebestoprověřitelné pobídkové programy neuspěly v boji s dlouhodobými projevy tohoto nového hospodářského prostředí.

Zvláštní zpráva OSN o bytové situaci z roku 2009 chválila vládu za její odhodlání zvýšit bytovou výstavbu, zlepšit přístupnost hypoték a pomoci rozvoji sousedství a lidem v nouzi, kterou vyjadřuje zákon o obnově a reinvesticích. Zpráva zároveň poukázala na alarmující trend: Miliony chudých Američanů dělí stále větší překážky od dostupného a kvalitního bydlení, což dokazuje i rostoucí počet rodin a jednotlivců, kteří žijí jako bezdomovci, v útulcích nebo v jiných neadekvátních podmínkách.⁷ Asi 30 % z 50 milionů majitelů domů vlastní dům, jehož aktuální hodnota je nižší než zůstatek hypotéky, a tento podíl by se do konce roku 2011 mohl zvýšit až na 50 %.⁸

V roce 2010 prezident po vleklých legislativních bitvách podepsal průlomový Zákon o dostupnosti zdravotní péče. Někoho zklamala absence možnosti platit si účast na federálním, státní správou provozovaném programu, známém též jako veřejná alternativa. Nový zákon však obsahuje ustanovení, která zvyšují zodpovědnost pojištěnec, snižují náklady zdravotní péče a rozšiřují možnosti poskytované péče pro všechny Američany.⁹

Otázka priorit: Sledujte peníze

Úsilí vlády řešit domácí problémy, které sahají od školství přes energetickou nezávislost a rozvoj drobných podniků až po hlad a chudobu, je omezené prioritami federálního rozpočtu. K dnešnímu dni bylo vynaloženo 1,05 bilionu dolarů na financování válek v Iráku a Afghánistánu, včetně rezervy ve výši 136,8 miliardy, vyčleněné v rozpočtu

1 Gregory Acs, „Chudoba ve Spojených státech, 2008“, *The Urban Institute | Research of Record*. Ke stažení na: <www.urban.org/url.cfm?ID=901284>.

2 Úřad viceprezidenta Spojených států amerických, „Pravidelná zpráva pracovní skupiny Bílého domu pro záležitosti střední třídy“, únor 2010. Ke stažení na: <www.whitehouse.gov/sites/default/files/microsites/100226-annual-report-middle-class.pdf>.

3 Mezinárodní organizace práce, „Globální dohoda o zaměstnanosti: Severní Amerika“. Ke stažení na: <www.ilo.org/jobspact/country/lang-en/WCMS_124402/index.htm>.

4 Institut pro hospodářskou politiku, „Nezaměstnanost klesá na 9,7 %, přestože další lidé přicházejí o zaměstnání.“ Ke stažení na: <www.epi.org/publications/entry/jobs_picture_20100205/>.

5 Orlando Patterson, „Za afroamerické ideály: virtuální deprese – proč?“ *The Nation*. Ke stažení na: <www.thenation.com/article/36882/african-americans-virtual-depression>.

6 Barry Lynn a Phillip Longman, „Kdo rozbil americký stroj na pracovní místa?“ *Washington Monthly Webcast*, 4. března 2010. Ke stažení na: <www.washingtonmonthly.com/features/2010/1003.lynn-longman.html>.

7 Viz: <www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/13session/A.HRC.13.20.Add.4_en.pdf>.

8 Leo Hindery, Jr., „Naše nepěkné tajemství: Kdo je v Americe opravdu chudý?“ *AlterNet*, 9. března 2010. Ke stažení na: <www.alternet.org/story/145950/>.

9 „Výklad nového zákona – HealthCare.gov“. Ke stažení na: <www.healthcare.gov/law/about/index.html>.

pro účetní rok 2010.¹⁰ Navrhovaný rozpočet armády pro rok 2011 představuje třináctinásobek součtu všech nevojenských výdajů na mezinárodní vztahy, včetně ministerstva zahraničí, které v roce 2009 utratilo asi 54 miliard. Pokud bude tento rozpočet schválen, bude to znamenat, že stát utratí na vojenské výdaje 16 dolarů na každý dolar vynaložený na domácí bezpečnost, a 7 dolarů na každý dolar vynaložený na mezinárodní vztahy a domácí bezpečnost dohromady.

Ačkoli finanční krize zhoršila výrazný rozpočtový deficit, který byl odkazem předchozí administrativy, klíčem k řešení tohoto deficitu je rostoucí militarizace federálních výdajů. Prezident Obama i ministr obrany Robert Gates vyjádřili svůj záměr omezit vojenské výdaje.¹¹ Obamova kampaň, která slibovala „dynamickou změnu“, by vyžadovala seškrtat – nejenom zpomalit – nárůst po Bushově vládě poděděných vojenských výdajů, které dnes polykají větší podíl HDP než kdykoli jindy od 2. světové války.¹²

Občanské organizace včetně celé řady vlivných osobností předkládají celou paletu rozpočtových návrhů od reformy pozemkové daně po ukončení daňových slev pro domácnosti s ročním příjmem přes 250 000 dolarů, které zavedla Bushova vláda. Prezident Obama založil Národní komisi pro fiskální zodpovědnost a reformu, která má mandát hledat způsoby, jak do roku 2015 zvýšit rozpočet a zlepšit dlouhodobě fiskální zdraví země. Komise se v následujících měsících bude zabývat celou řadou návrhů včetně snížení vojenských výdajů a zdanění finančních spekulací.¹³

Rekonstrukce americké důvěryhodnosti na globální úrovni: smíšený pokrok

Prezident Obama narazil na cestě za svým slibem zdvojnásobit rozvojovou pomoc na celou řadu překážek. Hospodářská krize, dramatické rozšíření hladomoru ve světě a nové hrozby klimatických změn dramaticky zvýšily globální potřeby a zároveň zatížily domácí rozpočet dalšími omezeními. Součástí prezidentových rozpočtových požadavků na účetní rok 2011 bylo 56 miliard dolarů na zahraniční rozvojovou pomoc, což je sice významný nárůst oproti rozpočtu pro rok 2010, ale stále méně než jedna desetina armádního rozpočtu. Patří sem 18 miliard dolarů na boj s hladomorem a rozvojovou pomoc, 1,9 miliardy dolarů na potravinovou pomoc a 16 miliard dolarů na bezpečnostní pomoc (včetně zahraniční vojenské asistence a programů na boj proti obchodu s narkotiky).¹⁴

Strukturální problémy v rozvojové pomoci stále čekají na vyřešení. V současnosti ji zabezpečuje 24 vládních agentur, z nichž některé se zbytečně opakují nebo si navzájem odporují. Prezidentská direktiva o globální rozvojové politice má za úkol revidovat současný systém a doporučit změny. Kongres také pracuje na legislativě, která by měla přepracovat zahraniční rozvojové programy, ale podobně jako v mnoha dalších případech dochází k odkladům, které si vyžádaly dohady o zdravotní péči a finanční reformě.

Mezi slibné návrhy patří zásadní nová iniciativa, která by měla zavést komplexní přístup ke globální potravinové krizi a podpořit nové investice do udržitelného zemědělství a upřednostňování programů pro malé farmáře a ženy. Na druhou stranu vláda i nadále obhajuje liberalizaci obchodu jako řešení globálního hladovění, přestože existují jasné důkazy, že právě volný obchod poškodil výrobce potravin po celém světě. Stejně tak vláda dává přednost biotechnologiím, ačkoli existují závažné důkazy, že tyto programy nijak významně nepřispívají k dostupnosti potravin.

Spojené státy i nadále hrají unikátní a vedoucí úlohu ve vytváření globálních priorit, zejména v neustávajícím úsilí redefinovat globální finanční architekturu. Do mezinárodních hospodářských a politických vztahů však stále častěji zasahují i geopolitická uskupení jako G20 nebo BRICS.¹⁵ Často zaznává názor, že právě vláda USA nese zodpovědnost za globální hospodářskou a finanční krizi roku 2008, protože byla příliš laxní při regulaci vlastního finančního systému a příliš dlouho se zastávala globální deregulace a liberalizace obchodu a finančníctví. Tyto politiky, prosazované systematicky pomocí Světové banky a Mezinárodního měnového fondu už od 80. let minulého století, zvýšily zranitelnost ekonomik rozvojových zemí vůči vnějším vlivům, což následnou krizi citelně prohloubilo.

Vláda byla v Kongresu i v zahraničí kritizována za to, že na londýnském summitu G20 v roce 2009 podporovala bezprecedentní injekci do Mezinárodního měnového fondu ve výši 750 miliard dolarů. Fond se pohyboval na hraně zbytečnosti, protože jeho chování během předchozích krizí vytvořilo všeobecnou atmosféru nedůvěry, ale příliv nových prostředků mu umožnil zaujmout ústřední roli v reakci na krizi, aniž by musel přistoupit k nutným vnitřním reformám a vnějším změnám, jako je například zásadní revize pravidel, která již dlouho prosazoval pro žadatele z řad rozvojových zemí, včetně omezení fiskální politiky, které zpomaluje hospodářský růst a prohlubuje průběh recesí. Negativní dopad těchto předpisů je jasné vidět na chování některých z jeho hlavních podílů (včetně Spojených států amerických), které je zcela odlišné od toho, jež se vyžaduje od rozvojových zemí.

Neschopnost MMF provést základní reformy podkopává i sebevíc inovativní návrhy. Tak tomu bylo například u injekce 283 miliard dolarů do Zvláštních práv čerpání (Special Drawing Rights, SDR), což jsou aktiva, která příjemce může použít buď jako bezúročnou rezervu nebo na zprostředkování půjčky tvrdé měny za preferenční úrokovou sazbu. Vzhledem k tomu, že SDR se rozdělují na základě velikosti podílu členských zemí v MMF, zabránili tento krok zavedení důležitých inovací, které mohly prospět zejména rozvojovým zemím. Rychle

se zhoršující zadluženost mnoha zemí, které trpí rostoucím fiskálním deficitem a klesajícími příjmy z vývozu, by mohla být zmírněna spíše kombinací větší flexibility a dalších kol oddlužení a dluhových moratorií než dalšími zadlužováními těchto zemí.

Výhled do budoucnosti: nutnost odvážných reforem

Výsledky sčítání obyvatel v roce 2010 přinesou důležité informace o nových příležitostech a výzvách, které vyžadují pozornost občanů i politiků, zejména pokud jde o vyspravení poškozených míst v bezpečnosti, sociální a fyzické infrastruktuře země. V tomto směru je třeba vynaložit úsilí, které bude přesahovat nezbytné krátkodobé intervence, jež poskytují pobídková opatření.

Prezident i veřejnost dostali několik tvrdých lekcí o tom, jak těžké je prosadit „změnu“ ve stále jedovatějším politickém prostředí. Občanská společnost musí i nadále požadovat od politiků skutečné vůdcovství a řešení problémů, které se lidí dotýkají v jejich běžném životě. Občanské skupiny, místní samosprávy a představitelé komunit po celé zemi přicházejí s odvážnými řešeními pro velkou část tíživých problémů. Na národní úrovni jde například o vznik nové entity, zabývající se ochranou lidských práv, která by dohlížela na dodržování ekonomických, sociálních a kulturních práv spolu s občanskými a politickými právy, a zároveň požadovala další kroky k ratifikaci dlouho stagnující Úmluvy o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW). Všechno toto úsilí vyžaduje strategické partnerství s představiteli vlády.

Spojené státy mají bezprecedentní příležitost podniknout už dlouho potřebnou reformu ekonomické a finanční architektury doma i v zahraničí. V roce 1944, během jednoho z klíčových období pro Spojené státy a celý svět, prezident Franklin D. Roosevelt požadoval rychlé přijetí „listiny hospodářských práv“. Jeho vize se skládala z práva na zdravotní péči, na vzdělání a na zaměstnání se mzdou dostačující na nákup adekvátních potravin, ošacení, důstojného bydlení a odpočinku, a to spolu se záchrannou sítí, která by poskytovala ochranu před obezračením způsobeným stářím, nemocí, nehoudu nebo nezaměstnaností. „Nemůžeme být spokojeni, ať už je všeobecná životní úroveň sebevyšší, pokud část našich občanů – ať je to jedna třetina, pětina nebo desetina – trpí nedostatkem jídla či oblečení, nemá střechu nad hlavou či žije v nejistotě.“¹⁶

Země a celý svět bez chudoby, založený na principech demokracie, lidských práv, spravedlnosti v příležitostech a hospodářství je nepochybně dosažitelný. K naplnění těchto cílů je potřeba odvaha, vize a energie, která ve snaze o hospodářskou obnovu bude klást lidi na první místo. ■

10 Projekt národních priorit „Náklady války“. Ke stažení na: <www.nationalpriorities.org/costofwar_home>.

11 Ewan MacAskill, „Ministr obrany USA ohlásil rozsáhlé škrtky na podporu vyvážení rozpočtu“, *The Guardian*, 6. dubna 2009. Ke stažení na: <www.guardian.co.uk/world/2009/apr/06/robert-gates-defence-budget-cuts>.

12 Miriam Pembertonová a Suzanne Smithová, „Rozpočet zatím neprošel dynamickou změnou“ ve výdajích na obranu“. Institut pro politická studia: Od slov k činům v míru, spravedlnosti a ochraně životního prostředí, 26. února 2009. Ke stažení na: <www.ips-dc.org/articles/1118>.

13 Výbor pro zodpovědný federální rozpočet, „Obama ustavil deficitovou komisi“, 18. února 2010. Ke stažení na: <crfb.org/blogs/obama-establishes-deficit-commission>.

14 Ken Forsberg a Viraf Soroushian, „Federální zdroje pro klíčové projekty rozvojové spolupráce v účetní roce 2010“, *InterAction*, 10. ledna 2010. Ke stažení na: <www.interaction.org/document/Budget_Appropriations_Chart>.

15 Brazílie, Rusko, Indie, Čína a Jižní Afrika.

16 „Text Zprávy o stavu Unie F. D. Roosevelta z roku 1944“, Prezidentská knihovna a muzeum Franklina D. Roosevelta. Ke stažení na: <www.fdrlibrary.marist.edu/archives/address_text.html>.